

Van mit ünnepelni?

Kiss Judit

Magyar kezdeményezésre az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) október 16-át az élelmezés világnapjává nyilvánította 1979-ben. Ez jó apropó arra, hogy megvizsgáljuk, javult-e a világ élelmezési helyzete az elmúlt évtizedekben. A kérdés annál is inkább aktuális, mivel ez év szeptember 22-én az ENSZ 65. közgyűlésén a világ országai azt tekintették át, hogy hol tartunk az ún. millenniumi fejlesztési célok teljesítésében. Ezen célokat az ENSZ 2000-ben azzal fogadta el, hogy 2015-re teljesülni fognak. A nyolc célból az egyik legfontosabb – talán a legfontosabb – az 1. számot viselő cél, nevezetesen a szegénység csökkentése és az élelmezési helyzet javítása. Nem véletlen a két kérdés egy célként való kezelése, mert ahhoz, hogy a lakosság élelmezési helyzete javuljon, az éhezők és a rosszul tápláltak száma csökkenjen, s az élelmezésbiztonság növekedjen, nem elég az élelmiszert megtermelni vagy az illető országba behozni, elegendő jövedelemnek (vásárlóerőnek) is kell lennie. S akkor még nem beszéltünk az élelmiszerhez jutás olyan fizikai korlátairól, mint az infrastruktúra elégtelensége, a szállítás akadózása, a raktározás és az elosztás hiányosságai vagy például az élelmiszerárak hirtelen emelkedése, ami igen gyorsan képes az elért eredményeket erodálni.

Csökkent-e a szegénység?

Amennyiben elfogadjuk azt, hogy azokat tekintjük szegénynek, akik napi 1,25 dollárnál (vagyis 250 forintnál) kevesebből élnek, akkor ezek száma 1990 és 2005 között 1,8 milliárdról 1,4 milliárdra csökkent, a szegénységi ráta pedig a fejlődő országok lakosságát figyelembe véve 46 százalékról 27 százalékra esett. Amennyiben sikerül 2015-re ezt az arányt 15 százalékra csökkenteni, akkor elmondhatjuk, hogy „csupán” 920 millió ember fog a nemzetközi szegénységi küszöb alatt élni.

Habár már a fenti kép sem ad okot túlzott optimizmusra, két további tényező is beárnyékolja a képet. Az ENSZ 2010-ben közzétett szegénységi adatai ugyanis csupán 2005-ig adnak számot a szegénységcsökkentési eredményekről, vagyis nem tartalmazzák sem a 2007. évi élelmiszerárrobbanás, sem a 2008-ban kibontakozó pénzügyi és gazdasági válság szegénységnövelő hatását. A másik figyelembe veendő tényező a jelentős regionális különbségek az elért eredményeket, illetve a fennmaradó problémákat illetően.

A legsikeresebb szegénységcsökkentésre a jelentős gazdasági és jövedelemnövekedés hatására Kelet-Ázsiában, elsősorban Kínában és Indiában került sor, ahol is az 1990. évi 60 (I) százalékról 2005-re 16 százalékra csökkent a szegények aránya, vagyis a millenniumi fejlesztési cél 2015 helyett már 2005-re (túl)teljesült. 2010-ben Kína lakosságának már csak öt százaléka élt a szegénységi küszöb alatt. Ugyanakkor a kitűzött cél aligha tűnik elérhetőnek Fekete-Afrikában (ahol a szegénységben élők aránya 1990 és 2005 között 58 százalékról csupán 51 százalékra csökkent), Nyugat-Ázsiában, valamint Közép- és Dél-Ázsiában. Dél-Ázsiában például a szegénységi küszöb alatt élők aránya 1990 és 2005 között mindössze tíz százalékponttal, 49 százalékról 39 százalékra csökkent. A szegénység magas szinten maradásának legfőbb okai az elégtelen foglalkoztatás, a növekvő munkanélküliség, az alacsony jövedelmek, az egyenlőtlen jövedelemelosztás, valamint a válság hatására bekövetkezett GDP-csökkenés.

Javult-e az élelmezési helyzet?

Habár 1990–92-t követően csökkent a világon az éhezők száma, de a csökkenés 1995–97-ben megállt, s az óta évről évre növekszik a rosszul és elégtelenül tápláltak száma. 2009-ben már több mint egymilliárd ember (ténylegesen 1,023 milliárd), vagyis a világ lakosságának közel 20

százaléka éhezett. Vagyis az időközben megnövekedett világnépességnek jelenleg mindössze 4 százalékponttal kisebb része (20 százalék helyett 16 százalék) éhezik, mint 20 évvel ezelőtt, ami sokkal több éhezést és szenvedést takar, mint a millenniumi fejlesztési célok elfogadásakor. Vagyis aligha beszélhetünk a cél teljesüléséről, az éhezők számának megfeleződéséről. Igaz, hogy még csak 80 százalékát tettük meg a 2015-ig tartó hosszú útnak, de jelenleg a kiindulóponttól éppen hogy elmozdultunk.

Természetesen a fenti, meglehetősen borús kép némi árnyalást igényel. Az senkit nem lep meg, hogy a világ éhezőinek 98 százaléka az ún. fejlődő országokban „él”. Ugyanakkor aligha köztudott, hogy az éhezők kétharmada hét országban koncentrálódik (Banglades, Kína, Kongói Köztársaság, Etiópia, India, Indonézia és Pakisztán), s ezen belül 40 százaléka Indiában és Kínában. Ugyanakkor, ami az esélyeket illeti, az ázsiai országoknak sokkal több okuk van a bízakodásra, mint például Fekete-Afrikának. Habár 2010-ben is a legtöbben Ázsiában fognak éhezni, számuk 658 milliárdról 578 milliárdra (vagyis 12 százalékkal) fog csökkenni, elsősorban a jövedelmek emelkedése következtében. Ugyanakkor a fekete-afrikai lakosság 30 százaléka még mindig az éhezés szörnyűségével fog küzdeni.

Mik a kilátások?

A legtöbb nemzetközi szervezet (ENSZ, FAO, OECD, UNDP) viszonylag „optimista” a közeljövőt, vagyis 2010-et illetően. Jó jelnek tartják, hogy 2010-re az éhezők száma 15 év óta először csökkenni fog: a 2009. évi 1,023 milliárdról 925 milliárdra esik. Ezt részben a fejlődő országok javuló világgazdasági kilátásaival magyarázzák, részben pedig az élelmiszerárak 2008 óta bekövetkezett csökkenésével. Ugyanakkor kérdéses, hogy a jelenlegi, vagyis a 2010-es élelmiszerár-emelkedés mennyiben fogja visszavetni az 1. számú millenniumi fejlesztési cél teljesülését, különösen az alacsony jövedelmű és az élelmiszerimportra szorult országok esetében.

Összességében megállapítható, hogy mind a fejlett, mind pedig a fejlődő országoknak igen komoly és összehangolt erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a millenniumi fejlesztési célok közül az első, nevezetesen a szegénység és az éhezők számának felére csökkentése megvalósuljon. A fejlődő országok esetében gazdasági növekedésre, a foglalkoztatás és a jövedelmek emelkedésére, jelentős agrárberuházásokra, a mezőgazdasági és az élelmiszertermelés növelésére, a hatékonyság emelkedésére, az infrastruktúra fejlesztésére, a szociális há-

ló kifizetésére lenne szükség ahhoz, hogy az élelmezés-biztonság első két feltétele, az élelmiszerek rendelkezésre állása és az azokhoz való hozzájutás javuljon.

A fejlett országok részéről pedig szükség lenne olyan szabadon felhasználható pénzügyi eszköztranszferekre, amelyek elősegíthetik a fenti folyamatok megvalósulását. Nem véletlen, hogy a millenniumi fejlesztési célok közül a 8. éppen a segélyek növelését célozza. Sajnos ezen a területen is komoly lemaradások vannak, mert a válság „ürügyén” a fejlett országok hivatalos fejlesztési segélyeiket a 2008. évi 122,3 milliárd dollárról 119,6 milliárd dollárra csökkentették, holott a recipienseknek éppen ekkor lett volna a legnagyobb szükségük a támogatásra.

Ráadásul mindkét fél erőfeszítéseit nagyban erodálhatják a világgazdaságban előforduló olyan jelenségek, mint a pénzügyi és gazdasági válság, amelynek első számú kárvallottjai egyértelműen a legkevésbé fejlett országok voltak. Másrészt azt sem lehet kizárni, hogy a korábbiaknál gyakoribbá válnak az élelmiszeráremelkedések, többek között a termelésingadozások, a kiszámíthatatlan időjárás, a magas olajárak, a spekulációk stb. következtében. Az OECD-FAO becslései szerint 2010 és 2019 között 10-40 százalékkal magasabb élelmiszerárakra kell számítani, mint az 1997 és 2006 közötti időszakban, ami nagymértékben csökkenti az élelmiszerhez jutás esélyét, és növeli az éhezők számát.

S ne feledjük, hogy amennyiben minden a lehető legkedvezőbbben alakul, s az összes erőfeszítés eredményeképpen és a nehézségek ellenére is sikerül a felére csökkenteni az éhezők arányát, akkor 2015-ben már „csak” 710 millióan fognak éhezni a földön! Ha bármi az elképzeléseknél kedvezőtlenebbül alakul – s erre komoly esély van egy rosszul vezérelt világgazdaságban – akkor még ettől is többen lehetnek!

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról